

PROFESSIONAL TA'LIM O'QUVCHILARI KASBIY KOMPETENSIYALARINI WORLD SKILLS STANDARTLARI ASOSIDA SHAKLLANTIRISHNING DOLZARBLIGI

Sharapov Ilxom Baxodir o'g'li

Professional ta'limni rivojlantirish instituti tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15220421>

Annotatsiya. Mazkur maqolada professional ta'lim tizimida o'quvchilarning kasbiy kompetensiyalarini WorldSkills xalqaro standartlari asosida shakllantirishning dolzarbligi, afzalliklari va amaliy yondashuvlari yoritilgan. Xususan, zamonaviy o'quv dasturlarining WorldSkills mezonlariga muvofiqlashtirilishi, o'qituvchilarning malaka oshirish tizimi, innovatsion texnologiyalarning o'quv jarayoniga tatbiqi va musobaqalarning o'quvchilar kompetensiyalariga ta'siri tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: WorldSkills, professional ta'lim, kasbiy kompetensiya, xalqaro standartlar, o'quv dasturi, innovatsion texnologiyalar, raqobatbardoshlik, malaka oshirish, amaliy ko'nikma, mehnat bozori.

Hozirgi kunda kasbiy ta'limning samaradorligini oshirish va mehnat bozorining talablariga mos kadrlar tayyorlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, o'quvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda xalqaro standartlarga mos yondashuvlar zarur. WorldSkills standartlari global miqyosda tan olingan bo'lib, ular o'quvchilarning kasbiy ko'nikmalarini xalqaro darajaga ko'tarishga yordam beradi. Bugungi kunda global iqtisodiyotning tezkor rivojlanishi sababli malakali kadrlar yetishtirish masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. O'quvchilarni mehnat bozoriga tayyorlashda WorldSkills standartlari xalqaro mezon sifatida e'tirof etilgan. Mazkur standartlar o'quvchilarga kasbiy bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni xalqaro talablar asosida shakllantirishga yordam beradi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyatini ta'minlashga zamin yaratadi.

WorldSkills standartlari va ta'lim dasturlarining ahamiyati shundaki, WorldSkills xalqaro tashkiloti butun dunyo bo'ylab yoshlarni kasbiy mahoratga o'rgatish va kasbiy bilimlarini oshirishda faoliyat yuritadi. WorldSkills musobaqalari turli kasbiy sohalarda yuqori darajadagi ko'nikmalar va mahoratni rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu standartlar yordamida o'quvchilar mehnat bozorida kerakli bo'ladigan amaliy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtiradilar.

WorldSkills xalqaro tashkiloti kasbiy ta'lim va malaka oshirish borasida jahon miqyosida yetakchi hisoblanadi. 1950-yilda tashkil etilganidan buyon, WorldSkills turli mamlakatlarda kasbiy mahorat bo'yicha xalqaro musobaqalar o'tkazadi, bu esa yoshlar o'rtasida kasbiy bilim va ko'nikmalarni targ'ib qilishda katta rol o'ynaydi. WorldSkillsning asosiy vazifasi – kasbiy ta'lim sifatini oshirish, global raqobatbardoshlikni ta'minlash va mehnat bozorida talab etiladigan malakali kadrlarni tayyorlashdir.

WorldSkills standartlari o'quv dasturlariga integratsiya qilinganda, o'quvchilar uchun amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishni ta'minlanadi. Ular quyidagi yo'nalishlarda o'quv jarayoniga tatbiq etilishi mumkin:

- o'quv dasturlari WorldSkills talablariga muvofiqlashtiriladi va turli kasb turlari bo'yicha zamonaviy bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Misol uchun, axborot texnologiyalari, avtomobilsozlik, qurilish va boshqa yo'nalishlarda WorldSkills standartlari asosida maxsus modullar kiritiladi;

- o‘qituvchilar uchun muntazam ravishda treninglar va malaka oshirish dasturlari tashkil etiladi. Bu dasturlar orqali pedagoglar WorldSkills standartlari va yangiliklari bilan tanishadi, o‘quvchilarga eng zamonaviy usullar asosida ta’lim berishadi. Buning natijasida o‘qituvchilar kasbiy tayyorgarlikni yanada yuqori darajada olib borish imkoniyatiga ega bo‘ladilar;
- WorldSkills standartlari asosida o‘quvchilar zamonaviy texnologiyalar va innovatsion asbob-uskunalar bilan tanishadi. Bu esa ularning texnik bilimlarini oshiradi va raqobatbardoshligini ta’minlaydi. Masalan, virtual reallik texnologiyalari, 3D-printerlar va dasturlash asbob-uskunalarini o‘rganish o‘quvchilarning zamon talablariga moslashishini ta’minlaydi.

Bugungi kunda global iqtisodiyotning tezkor rivojlanishi sababli malakali kadrlar yetishtirish masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. O‘quvchilarni mehnat bozoriga tayyorlashda WorldSkills standartlari xalqaro mezon sifatida e’tirof etilgan. Mazkur standartlar o‘quvchilarga kasbiy bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarni xalqaro talablar asosida shakllantirishga yordam beradi, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli faoliyatini ta’minlashga zamin yaratadi.

WorldSkills xalqaro tashkiloti kasbiy ta’lim va malaka oshirish borasida jahon miqyosida yetakchi hisoblanadi. 1950-yilda tashkil etilganidan buyon, WorldSkills turli mamlakatlarda kasbiy mahorat bo‘yicha musobaqalar o‘tkazadi, bu esa yoshlar o‘rtasida kasbiy bilim va ko‘nikmalarni targ‘ib qilishda katta rol o‘ynaydi. WorldSkillsning asosiy vazifasi – kasbiy ta’lim sifatini oshirish, global raqobatbardoshlikni ta’minlash va mehnat bozorida talab etiladigan malakali kadrlarni tayyorlashdir.

Aslida, WorldSkills assotsiatsiyasi o‘zining ta’lim standartlarini integratsiya qilishni tavsiya etmaydi, shuning uchun WorldSkills ta’lim dasturlarini milliy ta’lim dasturlariga moslashtirmasdan ma’lum bir kasb yoki mutaxassisliklar uchun boricha olib tadbqiq etilganda samarali va sifatli bo‘ladi hamda o‘quvchilar uchun zamonaviy amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishni ta’minlaydi. Ular quyidagi yo‘nalishlarda o‘quv jarayoniga tatbiq etilishi mumkin:

- o‘quv dasturlari WorldSkills talablariga muvofiqlashtiriladi yoki yaxlit olib kasbiy ta’lim tizimiga joriy etiladi va turli kasb turlari bo‘yicha zamonaviy bilim va ko‘nikmalarni o‘z ichiga oladi. Misol uchun, axborot texnologiyalari, avtomobilsozlik, qurilish va boshqa yo‘nalishlarda WorldSkills standartlari asosida maxsus modullar kiritilishi;
- o‘qituvchilar uchun muntazam ravishda treninglar va malaka oshirish dasturlari tashkil etiladi. Bu dasturlar orqali pedagoglar WorldSkills standartlari va yangiliklari bilan tanishadi, o‘quvchilarga eng zamonaviy usullar asosida ta’lim berishadi.
- WorldSkills standartlari asosida o‘quvchilar zamonaviy texnologiyalar va innovatsion asbob-uskunalar bilan tanishadi. Bu esa ularning texnik bilimlarini oshiradi va raqobatbardoshligini ta’minlaydi.

WorldSkills musobaqalari o‘quvchilarga o‘z bilim va ko‘nikmalarini sinab ko‘rish imkoniyatini beradi. Musobaqalar davomida o‘quvchilar o‘z kasbiy sohalarida xalqaro tajribaga ega bo‘lgan yetakchi mutaxassislar bilan raqobatlashadilar. Ushbu musobaqalar o‘quvchilarda raqobatbardoshlik va mas’uliyat hissini kuchaytiradi va qatnashgan o‘quvchilar xalqaro standartlarga moslashishga o‘rganadilar. Musobaqalar davomida o‘quvchilar boshqa mamlakatlardan kelgan mutaxassislar bilan tanishadi va ulardan kasbiy mahoratlarini oshiradilar.

Bu jarayon ularning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi, shuningdek, yangi bilim va ko'nikmalarni egallashga undaydi.

WorldSkills standartlarini joriy etishda ayrim qiyinchiliklar ham uchrab turibdi:

- ta'lim tizimi mutasaddi xodimlarining bu borada fikrlarining xilma xilligi;
- moliyaviy mablag'lar yetishmasligi ya'ni kasbiy ta'lim muassasalari uchun yuqori darajadagi texnik jixozlar, asbob-uskunalar va innovatsion texnologiyalarni sotib olish har doim ham moliyaviy jihatdan oson emasligi;
- WorldSkills standartlari asosida dars berish uchun malakali pedagoglarning yetishmasligi.

Professional ta'lim o'quvchilari kasbiy kompetensiyalarini WorldSkills standartlari asosida shakllantirish ularga xalqaro mehnat bozorida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga imkon beradi. Ushbu yondashuv orqali o'quvchilar yuqori darajadagi bilim va ko'nikmalarga ega bo'lib, kasbiy rivojlanishda yangi imkoniyatlarga ega bo'lishadi. WorldSkills standartlari professional ta'lim tizimida yuqori malakali kadrlar tayyorlashda samarali vosita hisoblanadi. Bu standartlar asosida o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlardan ko'ra ko'proq amaliy ko'nikmalarni egallab, global mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu sababli, WorldSkills standartlarini professional ta'lim muassasalarida joriy etish nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki mamlakat iqtisodiyotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. WorldSkills standartlari professional ta'lim tizimida yuqori malakali kadrlar tayyorlashda samarali vosita hisoblanadi. Bu standartlar asosida o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham egallab, global mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar. WorldSkills standartlarini professional ta'lim tizimida joriy etish o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini yuqori darajada shakllantirish uchun mustahkam poydevor hisoblanadi. O'quvchilar bu orqali xalqaro standartlarga mos amaliy ko'nikmalarni ham o'zlashtirib, kelajakda raqobatbardosh bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu sababli, WorldSkills standartlarini ta'lim jarayonida qo'llash nafaqat o'quvchilar, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Nylund M., Gudmundson B., "Teacher training and the governance of teachers in Finland" *European Journal of Teacher Education*, 40(1), 30-45, 2017. <https://doi.org/10.1080/02619768.2016.1256055>.
2. Sahlberg P., *Finnish Lessons 2.0: What Can the World Learn from Educational Change in Finland?* Teachers College Press, 2015.
3. Haaristo H., Raud N., "Professional Development of Vocational Teachers in Finland" *Journal of Vocational Education and Training*, 70(4), 600-617, 2018. <https://doi.org/10.1080/13636820.2018.1505106>.
4. Viljamaa A., et al., "Competence-Based Qualification System: The Finnish Approach to Workforce Development" *International Review of Education*, 60(4), 527-545, 2014. <https://doi.org/10.1007/s11159-014-9440-5>.